

deerd maar opgebouwd worden. In de muziekwereld is het niet ongebruikelijk om slechts één keer, de dag voor het optreden, met het hele orkest samen te repeteren. Maar dat zijn toestanden die ik verfoei. Daar doe ik dus niet aan mee. Voor *Iets op Bach* hebben we toch tien repetitiedagen uitgetrokken. En dan zijn wij, althans de instrumentisten, nog een bestaande groep.

Etcetera: Hoe was het voor de zangers om op deze manier, in deze context, in 'vrijtijdskleedij' op het podium te staan?

Dieltiens: Ik denk dat het niet alleen voor de zangers heel speciaal was. Op voorhand had ik met alle musici een gesprek gehad, wat ik wel nodig vond om verrassingen te vermijden. Zowel de zangers als de instrumentisten hebben stuk voor stuk een bloeiende concertcarrière, sommigen als solist. Daar kunnen enorme ego's tussen zitten, maar dat is allemaal heel goed meegevallen. Iedereen staat heel erg achter deze productie. We zijn er ons ook goed van bewust dat de muziek in *Iets op Bach* evenwaardig is aan datgene wat op het podium te zien is. Het ene kan niet zonder het andere. Voor mij zorgen beide samen voor een sublimatie die je nooit kan bereiken met een gewone muziek- of dansvoorstelling.

Etcetera: Na de voorstelling groeten de muzikanten even voldaan als de dansers.

Dieltiens: Ja, het is heel prettig om die tevredenheid te kunnen tonen. Het is verschrikkelijk hoe stijf en afstandelijk het er meestal aan toe gaat bij concerten.

Barokmuziek

Etcetera: Hoe rijmt u de orthodoxie van barokinstrumenten met de puur intuïtieve benadering van Alain Platel?

Dieltiens: Purisme als dusdanig interesseert me niet. Het enige dat telt is de muziek zo goed en zo mooi mogelijk brengen. We spelen op die oude instrumenten omdat we vinden dat de muziek er beter van wordt. Muziek is alleen maar muziek als ze ontroert, in welke zin dan ook. Daarom wordt muziek geschreven, denk ik.

Barokmuziek stoelt op twee pijlers: de affectenleer en de retoriek, de gevoelens en de kunst van het vertellen. Met oude instrumenten is dat veel evidentier dan met moderne instrumenten. Die zijn gemaakt om aan moderne noden te voldoen: meer decibels produceren en een mooie ronde toon in alle lagen en registers. De grote bogen van de moderne muziek, die zo overspannend zijn dat je ze als luisteraar haast niet kan volgen, staan in contrast tot de barokmuziek die vertelt. De barok varieert in zijn articulaties zoals een goede

verteller heel wat synoniemen gebruikt. De instrumenten op zich verschillen niet zoveel van hun jongere broertjes, maar de strijkstokken zijn heel anders. Die zijn gemaakt om het instrument aan het babbelen te krijgen. Je kan er moeilijker een vloeiende melodie mee maken. De barokmuziek wordt veel verstaanbaarder wanneer ze op de juiste manier gespeeld wordt en in de juiste context gebracht wordt.

Etcetera: Hebben de affectenleer en de retoriek meegespeeld in de encenering van Iets op Bach?

Dieltiens: Ik denk het wel. Alain en de

Ich Habe Genung.
Ich habe den Heiland, das Hoffen
der Frommen,
Auf meine begierigen Arme
genommen;
Ich habe genung!
Ich habe ihn erblickt,
Mein Glaube hat Jesum ans Herze
gedrückt;
Nun wünsch ich, noch heute mit
Freuden
Von hinnen zu scheiden.
Ich habe genung!

Aria (bas): *Ich Habe Genung* (BWV 82)

dansers hebben zich immers heel sterk laten leiden door de teksten en in de geest van de tijd zijn die muzikaal gesymboliseerd.

Etcetera: Bestond er in de barok een muzikale codering van bepaalde woorden of affecten?

Dieltiens: Er zijn geen vaste codes, wel formules, vaste gegevens. Zo is er een immens verschil tussen de toonaarden. In de muziektheoretische kennis van toen is do groot de virtuoze toonaard bij uitstek en do klein de dramatische toonaard bij uitstek. Je zal nooit een dramatisch stuk in do groot vinden. Alle *Halleluja's* en *Gloria's* werden in re groot geschreven. Re klein daarentegen is de toonaard van de melancholie. Typisch is ook dat de compositie ten dienste staat van de betekenis van de tekst. Wanneer de bas zing 'Weicht, all Ihr Übertäter', hoor je in de lange vocalise als het ware hoe hij de slechteriken opzij duwt.

Vreugde krijgt een heel andere muzikale vertaling: veel korte nootjes en het laten rollen van de 'r' in 'Freu-eu-eu-eu-eu-de'. De toonaard van *Ich habe Genung* is do klein. Elk affect wordt dus gesymboliseerd in een muzikale formule.

Etcetera: Wanneer de barokmuziek met kennis van zaken uitgevoerd wordt, kan de luisteraar ze dan verstaan zonder voorkennis, louter voortgaand op zijn intuïtie? Of is het zinvol om de parallel te trekken met het kijken naar schilderijen uit de zestiende en zeventiende eeuw, waarbij enige vertrouwdeheid met allegorische afbeeldingen de ogen toch wel opent voor onderliggende betekenissen?

Dieltiens: Van muziek hoor je wel of ze vreugdevol is of niet. Bovendien zijn de cantates naar de tekst toe geschreven. Ook voor allegorische schilderijen zou het al een heel verschil maken indien er woorden op geschreven waren.

Wrijving

Etcetera: Tekst en muziek ondersteunen elkaar. Maar wat er in Iets op Bach te zien is, wrijft dikwijls juist tegen muziek en tekst aan of gaat er zelfs tegenin. Hoe sta je daar tegenover?

Dieltiens: Het resultaat toont aan dat er dikwijls pas uit het contrast iets nieuws of interessants geboren wordt. Artistiek gezien heb ik – en ik denk alle muzikanten – geen problemen met de encenering. Vanuit praktisch oogpunt is de wrijving soms wél heel moeilijk. De dansers vliegen er met vol enthousiasme in en maken soms meer lawaai dan goed is voor het orkest. Gelukkig hebben we een doorloop gezien terwijl we zelf niet moesten spelen, zodat we begrijpen waarom al die storende elementen er zijn. We hebben de impact gezien van het roepen en krijsen, van de cirkelzagen die door de lucht klieven en zich met een enorme 'baf' in de houten wand boren. Het is erg moeilijk om daar geconcentreerd bij te blijven spelen, maar de chaos heeft zin.

Etcetera: Tijdens de opvoering zijn jullie waarschijnlijk zodanig geconcentreerd op de muziek dat jullie weinig meepikken van wat er rond jullie op het podium gebeurt.

Dieltiens: Ja, we hebben van meet af aan afgesproken dat de muzikanten zoveel mogelijk als groep op zichzelf blijven. Rond ons kolkt het en wij moeten daar afstand van houden, willen we niet meegesleurd worden. Het is de enig mogelijke manier om het geheel te laten werken.

Etcetera: De muzikanten kwamen erbij toen de productie zo goed als af was. Voordat jullie allemaal samen begonnen te repeteren toonden de dansers het geheel op cd-muziek. Hoe waren de reacties?

Dieltiens: De meesten waren gechoqueerd. We hebben er veel over gepraat; nog altijd trouwens. Sommigen weenden. Maar iedereen staat erachter.